

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра культурології

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

із навчальної дисципліни

«Українська та зарубіжна культура»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова

Рік набору – 2025

Харків 2025

Посібник для семінарських занять із навчальної дисципліни «Українська та зарубіжна культура» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2025. 61 с.

Розробники:

В. М. Пивоваров, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри культурології,

Ю. А. Меліхова, кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри культурології

Затверджено на засіданні кафедри культурології
(протокол № 8 від 28 березня 2024 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями)
затверджено на засіданні кафедри культурології
(протокол № 12 від 26 червня 2025 р.)

1. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Українська та зарубіжна культура» є складовою гуманітарного та соціально-економічного циклу наук, компонентом освітньо-професійної програми за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, спрямованим на формування загальних і фахових компетентностей за спеціалізаціями в межах узагальненого об'єкта юридичної практики.

Мета навчальної дисципліни «Українська та зарубіжна культура» – формування у здобувачів вищої освіти систематизованих знань про культуру як специфічний спосіб людського існування на основі поглибленого засвоєння фундаментальних цінностей української та зарубіжної культури, особливостей їх взаємозв'язку; ознайомлення з основними етапами культурогенезу та сучасними культурними універсаліями в глобальному вимірі, а також пам'ятками культури загальнолюдського значення; вироблення навичок дослідження культурних феноменів, міжнародних інтеграційних процесів у культурологічному вимірі крізь призму динаміки історико-культурного процесу.

Завданнями навчальної дисципліни «Українська та зарубіжна культура» у загальнокультурному, громадянсько-суспільному, когнітивному, ціннісно-орієнтуючому та комунікативному модусах є:

- формування у здобувачів вищої освіти розуміння сутності й змісту культури та культурних процесів;
- ознайомлення здобувачів вищої освіти з етапами розвитку української та зарубіжної культурологічної думки, особливостями культурно-історичного процесу та основними культурними надбаннями;
- формування в здобувачів вищої освіти навичок критичного мислення та ознайомлення із сучасними методами культурологічного аналізу для практичного застосування – оцінки культурних феноменів, соціокультурних трансформацій в українській та зарубіжній культурі на основі полікультуралізму;

- формування особистісної ціннісної орієнтації в сучасному світі та соціально-гуманітарної ерудованості;
- формування почуття національної ідентичності;
- усвідомлення тенденцій розвитку української культури та її взаємозв'язків із зарубіжною культурою;
- формування осмисленого розуміння культурних досягнень української нації в світовому культурному просторі;
- цінування мультикультурності;
- формування толерантного ставлення до інших культур;
- формування навичок збору та критичного аналізу інформації;
- забезпечення здатності здобувачів вищої освіти застосовувати набуті теоретичні знання для аналізу міжнародних інтеграційних процесів у культурологічному контексті та відстоювати національні інтереси України на міжнародній арені.

Опанування навчальної дисципліни «Українська та зарубіжна культура» передбачає формування у здобувачів вищої освіти низки предметних компетентностей: знання та розуміння категоріально-понятійного апарату з питань феноменології культури; знання та розуміння категоріально-понятійного апарату з питань онтології культури; розуміння сутності, структурної та функціональної специфіки культури; знання та розуміння рис української культури, менталітету та системи архетипів; знання та розуміння динаміки зарубіжної культури; осмислення парадигмальних основ первісної культури, античної давнини, доби Середньовіччя, епохи Відродження, Нового та Новітнього часу; застосування знань щодо специфіки національного процесу культуротворення в професійній діяльності; висловлювання суджень щодо історико-культурної обумовленості духовних здобутків зарубіжної культури; висловлювання суджень щодо історико-культурної обумовленості духовних здобутків української культури; застосування набутих знань для співвіднесення духовних здобутків зарубіжної та української культури з певним етапом історико-культурного процесу; осмислення діяльності видатних постатей

української та зарубіжної культури та їх внеску в культуротворення; знання та розуміння актуальних проблем сучасної української та зарубіжної культур; осмислення культурних здобутків української діаспори; спілкування зокрема у професійній площині за умов культурного різноманіття; формування обґрунтованих суджень щодо сутності та специфіки сучасного діалогу культур; формування навичок навчання впродовж життя; застосування знань і розуміння для розвитку творчих здібностей, продуктивності в розв'язанні життєвих і професійних проблем; навички самостійної роботи з інформаційними джерелами та здатності до логічного, аналітичного, критичного мислення; формування обґрунтованих суджень щодо впливу традицій і досягнень української та зарубіжної культур на сутність моральної та професійної культури правника.

Формування предметних компетентностей навчальної дисципліни має сприяти досягненню результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою першого (бакалаврського) рівня (базова компонента).

Відповідно до навчального плану обсяг годин на опанування навчальної дисципліни складає **22 год.** лекцій, **26 год.** семінарських занять, **42 год.** самостійної роботи.

Матеріал навчальної дисципліни «Українська та зарубіжна культура» поділений на **2 змістовних модулі**. Кожен із яких передбачає засвоєння знань щодо особливостей певного етапу культуротворення:

- змістовний модуль I – «Феномен української та зарубіжної культури й протомодерні етапи його розвитку» передбачає опанування питань стосовно теоретичних основ культури, феномену української культури, стародавньої культури як фундаментальної основи формування української та зарубіжної культур; специфіки культурного універсуму доби Античності та епохи Середньовіччя і їхнього впливу на сучасну українську та зарубіжну культури.

- змістовний модуль II – «Світоглядні настанови і основні тенденції української та зарубіжної культури ранньомодерної, модерної й постмодерної епох» передбачає визначення характеру розвитку української культури

ранньомодерної доби та зарубіжної культури д. Відродження (XIV – перша пол. XVII ст.); осмислення світоглядних доміант зарубіжної культури Нового часу та феномену бароко в українській культурі; усвідомлення тенденцій української та зарубіжної культури Нового та Новітнього часів.

Підсумковою формою контролю є **залік**.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
	Усього	У тому числі		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Модуль 1. Феномен української та зарубіжної культури й протомодерні етапи його розвитку				
Тема 1. Вступ до курсу. Теоретичні основи культури	6	2	2	2
Тема 2. Феномен української культури	8	2	2	4
Тема 3. Стародавня культура як фундаментальна основа формування української та зарубіжної культури	8	2	2	4

Тема 4. Культурний універсум Античності та специфіка його інтерпретації в українській та зарубіжній культурі	8	2	2	4
Тема 5. Середньовіччя в контексті української та зарубіжної культури	10	2	4	4
<i>Разом</i>	42	10	12	20
Модуль 2. Світоглядні настанови й основні тенденції української та зарубіжної культури ранньомодерної, модерної та постмодерної епох				
Тема 6. Українська культура ранньомодерної доби та зарубіжна культура д.Відродження (XIV – перша пол. XVII)	8	2	2	4
Тема 7. Світоглядні домінанти зарубіжної культури Нового	10	2	4	4

часу та феномен бароко в українській культурі				
Тема 8. Українська та зарубіжна культура XIX ст.: тенденції й вектори розвитку	8	2	2	4
Тема 9. Новітня доба в світовій культурі (XX – XXI ст.)	8	2	2	4
Тема 10. Українська культура Новітнього часу (XX ст.).	8	2	2	4
Тема 11. Сучасна українська культура: проблеми, тенденції, перспективи	8	2	2	4
<i>Разом</i>	48	12	14	22
Усього годин / кредитів ECTS	90/3,0	22	26	42

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА ТА ЗАРУБІЖНА КУЛЬТУРА»

Тема 1. Вступ до курсу. Теоретичні основи культури

Етимологія, ретроспективне осмислення та сучасні підходи до визначення культури. Соціальні детермінанти культури. Суб'єкт, структура й основні функції. Субкультура та контркультура. Особливості правової субкультури. Культурна норма та культурна аномія. Дихотомічність культури. Традиція і

інновація як чинники культурної динаміки. Національна культура, її сутність та структура. Культурна ідентифікація. Сутність і характерні особливості регіонального підходу до типології світової культури. Основні культурні регіони світу. Поняття культурної епохи.

Тема 2. Феномен української культури

Джерела формування та чинники становлення й розвитку української національної культури: природно-географічний, соціально-історичний. Архетипи українців як фундамент менталітету. Український менталітет: головні ознаки. Емоційна модальність та рустикальна (селянська) домінанта української ментальності. Українська мова як чинник ідентифікації нації. Українська національна ідея: сутність та історія формування. Риси української культури. Теорія кордоцентризму української культури (Г. Сковорода, П. Юркевич, Д. Чижевський, О. Кульчицький, В. Липинський).

Тема 3. Стародавня культура як фундаментальна основа формування української та зарубіжної культури

Первісна (архаїчна) культура та її головні ознаки. Самобутність культурної старовини Стародавнього Сходу: культура Месопотамії, Єгипту, Індії, Китаю. Міфомодель стародавнього світу. Культурогенез українського народу. Архаїчні культури на теренах України. Трипільська культура. Кочова культура кіммерійського, скіфського і сарматського періодів. Зарубинецька і черняхівська культура та їх вплив на культуру давніх слов'ян. Характеристика культури давніх слов'ян. Специфіка слов'янської міфології. Найдавніші пам'ятки культури на території України

Тема 4. Культурний універсум Античності та специфіка його інтерпретації в українській та зарубіжній культурі.

Поняття «античність» та «античний світ». Принципи античної культури: арете, агональність, агон, тимос, логос, калокагатія тощо. Людина в античній

культури. Основні риси античної культури. Особливості давньогрецької культури. Культура Стародавнього Риму та її специфічні риси. Вплив етруської культури. Морально-естетичний ідеал римського громадянина. Загальна характеристика міфології Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Виникнення християнства. Мистецтво Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Особливості античної культури на території України. Культура античних міст-держав Північного Причорномор'я. Культура Боспорського царства. Вплив античності на українську та зарубіжну культуру.

Тема 5. Середньовіччя в контексті української та зарубіжної культури

Поняття «середньовіччя» та основні характеристики середньовічного світогляду. Формування нової моделі духовного буття особистості. Особливості розвитку візантійської культури. Православ'я і католицизм як культурно-історичні феномени. Специфіка культури західноєвропейського середньовіччя. Загальна характеристика середньовічної культури Арабського Сходу та роль ісламу як основного консолідуючого чинника. Особливості середньовічної культури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Культурний діалог із Візантією та Західною Європою. Пам'ятки культури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства

Тема 6. Українська культура ранньомодерної доби та зарубіжна культура д. Відродження (XIV – перша пол. XVII ст.).

Загальнокультурний і філософський зміст феномену «відродження». Основні риси культури д. Відродження в Італії. Парадокси ренесансної ідеї наслідування античності (проблема оригінальності, творчої індивідуальності, гедонізму). Ренесансне тлумачення поняття «гуманізм». Мистецтво італійського Ренесансу та його видатні представники. Особливості Північного Відродження. Реформація та її вплив на духовну культуру. Характеристика мистецтва Північного Відродження. Умови розвитку української культури

XIV–1 пол. XVII ст. Збереження києворуських традицій та реформаційно-гуманістичні тенденції в українській культурі. Процес духовної консолідації української спільноти. Культурні осередки: братства, церква, освітні заклади. Братський рух та полемічна література в Україні. Формування системи освіти. Книгодрукування. Діячі культури України XIV–1 пол. XVII ст. Роль українського мистецтва XIV–1 пол. XVII ст. в просторі європейської культури.

Тема 7. Світоглядні доміанти зарубіжної культури Нового часу та феномен бароко в українській культурі.

Просвітництво як культурно-історичний феномен, його витoki, основні засади та парадокси. Раціоналістичне світобачення та енциклопедизм. Художні напрями культури Нового часу та її стильове мистецьке розмаїття. Культура козацько-гетьманської доби в Україні XVII–XVIII ст. Різнострамованість світоглядних настанов в Україні 2 пол. XVII – XVIII ст. Просвітницькі ідеї в контексті української культури. Українське бароко як нове світовідчуття та нове мистецтво. Бароковий ідеал особистості в Україні. Особливості західноукраїнського бароко. Активізація процесів націєтворення та формування системи освіти. Діячі культури України 2 пол. XVII – XVIII ст.

Тема 8. Українська та зарубіжна культура XIX ст.: тенденції й вектори розвитку

Зміна світоглядних орієнтацій в європейській культурі XIX ст. Сцієнтизм, утилітаризм та технократизм. Романтична концепція людини і світу в зарубіжній та українській традиціях. Мистецький плюралізм XIX ст.

Особливості української культури XIX ст. Становлення нової генерації національної еліти, осмислення ідей та напрямів національного самоствердження українського народу.

Теоретична розробка української національної ідеї. Лінгвоцид і проблеми буття української мови. Система освіти та розвиток науки в Україні.

Розквіт національного мистецтва в ХІХ ст. Митці України ХІХ ст. у світовому та національному культурному просторах. Особливості національної інтерпретації провідних стилєвих спрямувань європейської культури в українському мистецтві ХІХ ст.

Тема 9. Новітня доба в світовій культурі (ХХ – ХХІ ст.)

«Новітня культурна епоха» як поняття. Характеристика світової культури Новітньої доби. Глобалізація та її вплив на культурні стратегії. Специфіка національної самосвідомості в умовах глобалізації.

Проблема дегуманізації та масовізації. Феномени модерну, модернізму, постмодернізму та їх соціокультурні наслідки. Віртуалізація культури та проблема людини в ній. Значення соціальних мереж в бутті людини.

Основні напрями розвитку світового мистецтва ХХ – ХХІ століть. Естетика модернізму та основні напрями: кубізм, експресіонізм, сюрреалізм, абстракціонізм. Постмодернізм у мистецтві, основні тенденції: поп-арт, концептуалізм, мінімалізм, хепенінг, перформанс, інсталяція, оп-арт. «Смерть автора» і трансформація образу та статусу митця.

Новітні технології в світовому мистецтві. Видатні постаті в світовій новітній культурі.

Тема 10. Українська культура Новітнього часу (ХХ ст.).

Особливості розвитку української культури ХХ ст.: культура УНР, Директорії, Гетьманату.

Радянський період в культурі України. Проблема збереження національно-культурної ідентичності: культурна революція, русифікація, уніфікація, «розстріляне відродження», Голодомор, шістдесятництво та дисидентство.

Українська культура часів «перебудови» в СРСР. Система освіти та розвиток науки в УРСР.

Українське мистецтво ХХ ст. Соцреалізм як феномен радянського мистецтва. Особливості українського модернізму: специфіка символізму, неоромантизму, неокласицизму, імпресіонізму та авангардизму. Постмодерністська модель світу в українській мистецькій інтерпретації.

Тема 11. Сучасна українська культура: проблеми, тенденції, перспективи

Специфіка та розвиток української культури межі ХХ–ХХІ ст. Трансформація духовних потреб суспільства, пробудження та зростання інтересу до цінностей національної культури, її етичних й естетичних настанов. Національна культура як один із чинників зміцнення державності й утвердження культурної ідентичності. Розвиток освіти, науки, засобів масової інформації та комунікації.

Принципи державної політики в сфері культури за Законом України «Про культуру» (від 14.12.10, № 2778-VI, ред. від 30.08.2025): свобода творчості; забезпечення прав громадян на доступ до культурних цінностей; рівність прав і можливостей у сфері культури; збереження та примноження культурної спадщини; підтримка розвитку національної культури; визнання культурного різноманіття; створення умов для розвитку культурної діяльності; інтеграція у світовий культурний простір; захист культурних прав громадян. Інтенсифікація процесу національної самоідентифікації та формування нового національного культурного простору в Законах України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (від 25.04.2019, № 2704-VIII) та «Про медіа» (від 13.12.2022, № 2849-IX). Сучасні тенденції в українському мистецтві та його роль у творенні нового образу України. Культура як об'єкт і суб'єкт дипломатії та засіб гармонізації міжнародних відносин. Сутність і значення культурної дипломатії, її принципи та основні функції. Українська діаспора як етнокультурний феномен: поняття, основні ознаки та функції. Роль української діаспори в процесі сучасного національного культуротворення та посиленні культурної присутності України в світі. Мистецтво української діаспори.

4. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1

Вступ до курсу. Теоретичні основи культури (2год.)

1. Сутність культури її ретроспективне осмислення та сучасні підходи до визначення.
2. Суб'єкт, структура, функції культури.
3. Культурна ідентифікація та типологізація культури.
4. Основні культурні регіони світу.
5. Національна культура в системі світової культури.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Історія людства – історія культури.
2. Сучасний стан культурологічних досліджень.
3. Особливості правової культури як важливого елемента духовної культури.
4. Специфіка художньої культури.
5. Сутність і специфіка духовних цінностей.
6. Субкультури в сучасному мультикультурному просторі.
7. Контркультура як компонент культури.
8. Проблема взаємозв'язку національного та світового в сучасній культурі.
9. Концепція культурної ідентичності в творчості Є. Маланюка.
10. Взаємозв'язок національної свідомості з культурною ідентичністю в концепції В. Липинського.

Список літератури:

1. Гурова І. В. Світова, національна, етнічна культури в сучасному культурному просторі: структурно-функціональний підхід. *Культурологічний альманах*, 2022. (3). С. 209–217. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.27>

2. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
3. Культура України: тезаурус і персоналії / Анучина Л. В., Стасевська О. А., Уманець О. В.; наук. ред. О. В. Лозовой. Харків : Право, 2019. 272 с.
4. Трач Ю. Динаміка сучасної культури: наукова і техніко-технологічна детермінація : монографія. Київ : Ліра-К, 2021. 484 с.
5. Українська культура: підручник / Анучина Л. М., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред.. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.
6. Українська культура: навчально-методичне видання / В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова. Харків : Право, 2024. 134 с.
7. Феномен культури у гуманітарному дискурсі: монографія / за заг. наук. ред. Балуха В. О. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 352 с.
8. Фольклорні пограниччя європейських країн у контексті сучасних трансформацій та глобалізаційних викликів : колективна монографія. До XIII міжнародного з'їзду славістів (Париж 2023) / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 384 с.
9. Філософія культури : основні поняття, напрями, персоналії : кол. монографія / Андрущенко Т. І., Антонюк О. В., Беспалий В. А., Бровко М. М., Федоренко М. О. та ін.; за заг. ред. проф. М. О. Тимошенка. Київ : Букрек, 2020. 601 с.

Семінарське заняття № 2

Феномен української культури (2 год.)

1. Джерела формування та умови розвитку української культури.
2. Українські архетипи та їх роль у формуванні менталітету.
3. Сутність та особливості українського менталітету.
4. Основні ознаки української культури.
5. Українська національна ідея.
6. Значення мови для розвитку української культури.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Теорія архетипів та її вплив на осмислення глибинних пластів національної культури.
2. Образна модифікація архетипу матері в українському фольклорі.
3. Феномен української ментальності.
4. Теорія кордоцентризму української культури (Г. Сковорода, П. Юркевич, Д. Чижевський, О Кульчицький, В. Липинський).
5. Символічна влада мови у формуванні культурних сенсів.
6. Вплив цифрової епохи на етнозберігаючу функцію мови.
7. Білінгвізм і збереження культурної самобутності.
8. Родина в контексті української культури.
9. Релігія як джерело моральних цінностей українського народу.
10. Емоційна модальність та рустикальна (селянська) домінанта української ментальності.
11. Селянськість української культури: між традицією і модерністю.

Список літератури

1. Гурова І. В. Світова, національна, етнічна культури в сучасному культурному просторі: структурно-функціональний підхід. *Культурологічний альманах*, 2022. (3). С. 209–217. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.27>
2. Довга Л., Лігус М. «Українська культура» як дослідницьке поле та навчальна дисципліна: пропозиції до вирішення назрілих проблем. *Філософія освіти. Освіта в просторі культури*. 2023. 29 (1). С. 216–35 URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7451a524-4e96-4b8c-a1c8-3c6442ebaca0/content>
3. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
4. Культура України: тезаурус і персоналії / Анучина Л. В., Стасевська О. А. Уманець О. В.; наук. ред. О. В. Лозовой. Харків : Право, 2019. 272 с.

5. Мех Н. О. Етос українського народу: ціннісні домінанти культурного простору : монографія. Київ, 2022. 187 с.
6. Мушкетик Л. Г. Моральний канон української традиційної культури: за фольклорними джерелами : монографія. Київ, Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2022. 752 с.
7. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2019. 744 с.
8. Проблеми міжвидового синтезу в українській культурі в полі діалогів різнонаціональних культурних традицій : кол. монографія / голов. ред. Г. Скрипник. Київ : НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2019. 592 с.
9. Стефанюк С., Кобець О., Лантух В., Лантух А. Духовна культура як основа становлення української нації: монографія / гол. ред. В. В. Лантух. Краматорськ: ЦТРІ «Друкарський дім», 2020. 391с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12924/3/монографія%20Кобець.pdf>
10. Трач Ю. Динаміка сучасної культури: наукова і техніко-технологічна детермінація : монографія. Київ : Ліра-К, 2021. 484 с.
11. Українська культура: підручник / Анучина Л. М., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред.. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.
12. Феномен культури у гуманітарному дискурсі: монографія / за заг. наук. ред. Балуха В. О. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 352 с.

Семінарське заняття № 3

Стародавня культура як фундаментальна основа еволюції української та зарубіжної культури (2 год.)

1. Архаїчна культура та її основні характеристики.
2. Особливості культури Месопотамії та Стародавнього Єгипту.
3. Характеристика культури Стародавньої Індії та Китаю.

4. Архаїчні культури на теренах України.
5. Характеристика культури давніх слов'ян.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Шумери, аккадці та вавилоняни: культурна спадщина Месопотамії.
2. Зиккурати як символ релігійного та політичного життя Месопотамії.
3. Письмо та література Месопотамії: від клинопису до епосу Гільгамеша.
4. Мистецтво і ремесла стародавньої Месопотамії.
5. Правова спадщина Хаммурапі – роль законів у культурі Месопотамії.
6. Мистецтво та архітектура Стародавнього Єгипту: від пірамід до храмових комплексів.
7. Міфологія стародавніх єгиптян.
8. Наукові досягнення Стародавнього Єгипту.
9. Символіка та значення єгипетського мистецтва: від статуєток до фресок.
10. Жінка в культурі Стародавнього Єгипту: богині, цариці, прості громадянки.
11. Ведична традиція та її вплив на формування культури Стародавньої Індії.
12. Міфи, епос і література: Махабхарата та Рамаєна як дзеркало індійської культури.
13. Мистецтво Стародавньої Індії.
14. Імператорська влада та культура двору: символіка і ритуали правління.
15. Архітектура Стародавнього Китаю.
16. Старокитайське мистецтво і ремесла: кераміка, бронза та шовк як відображення культурних цінностей.

17. Наукові досягнення Стародавнього Китаю.
18. Роль Трипільської культури у формуванні культурного дискурсу України.
19. Трипільська кераміка як джерело інформації про світогляд та духовні уявлення.
20. Світогляд та мистецтво кімерійців: зброя, прикраси та скульптура.
21. Особливості культури сарматів.
22. Скіфське бароко.
23. Роль родини та громади у житті давніх слов'ян.
24. Особливості черняхівської та зарубинецької культур.
25. Міфологічна модель світобудови в язичницькому світогляді давніх слов'ян.
26. Мистецтво та ремесла давніх слов'ян.

Список літератури

1. Антошко М. О. Музична культура Китаю від витоків до сучасності: взаємопроникнення художніх традицій та новацій: монографія. Переяслав : Домбровська Я. М., 2022. 208 с.
2. Гошко Т. Ю. Дослідження виробів і технологій трипільської культури: монографія. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2020, 78 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33781/1/Goshko_2020.pdf
3. Гурова І. В. Світова, національна, етнічна культури в сучасному культурному просторі: структурно-функціональний підхід. *Культурологічний альманах*, 2022. (3). С. 209–217. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.27>
4. Гусєв С. О. Зооморфні зображення з трипільських поселень етапу VII Середнього Побужжя. *Археологія*, 2021, № 3. С. 36–47. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/b66a2b66-1087-44d9-8bab-336b87e740bf/content>
5. Історія образотворчого мистецтва та архітектури. Курс лекцій / Уклад. О. Демідко. Київ : Видавництво К-Ліра, 2021. 182 с.

6. Ісхакова А. В., Мірошніченко С. В. Історія стародавнього світу. Схід, Греція, Рим: навч.-мет. посіб. для здобувачів історичних спеціальностей. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2024. 315 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi79/0059508.pdf>
7. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
8. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред.. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.
9. Фартінг С. Історія мистецтва. Переклад К. Грицайчук, Ю. Єфремова, О. Ларікової та ін. Харків: Vivat. 2019. 576 с.
10. Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя: кол. монографія / Балущок В., Галенко О., Гаскевич Д., Дяченко О. та ін. НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2023. 658 с. URL: https://akademperiodyka.org.ua/wp-content/uploads/UNI_The_Middle_Ages_web.pdf
11. Філософія культури : основні поняття, напрями, персоналії : кол. монографія / Андрущенко Т. І., Антонюк О. В., Беспалий В. А., Бровко М. М., Федоренко М. О. та ін.; за заг. ред. проф. М. О. Тимошенка. Київ : Букрек, 2020. 601 с.
12. Фольклорні пограниччя європейських країн у контексті сучасних трансформацій та глобалізаційних викликів : кол. монографія. До XIII міжнародного з'їзду славістів (Париж 2023) / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 384 с.

Семінарське заняття № 4

Культурний універсум Античності та специфіка його інтерпретації в українській та зарубіжній культурі (2 год.)

1. Антична культура та її основні риси.
2. Специфіка культури Стародавньої Греції.
3. Особливості культури Стародавнього Риму.

4. Антична культура на території України.
5. Античні традиції в сучасній українській та зарубіжній культурі.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Античні сюжети в сучасній літературі та кінематографі.
2. Палацова культура Криту.
3. Агональність грецької культури та її утілення в іграх (Олімпійських, Піфійських, Німейських, Істмійських).
4. Олександрійський Мусейон та книжне знання в Давній Греції.
5. «Поетика» Арістотеля та принцип «поезія вища за історію»: взаємодія між епічною поезією та історією.
6. Некласична інтерпретація У. Еко «Поетики» Арістотеля.
7. Калокагатія та культ краси в давньогрецькому суспільстві.
8. Жінка в давньогрецькому та давньоримському суспільстві.
9. Театр як феномен давньогрецької та давньоримської культури.
10. Давньогрецька та давньоримська архітектури: порівняльний аналіз.
11. Грецька та римська скульптура та вазопис.
12. «Золота епоха» римської літератури (Вергілій, Овідій, Горацій).
13. Морально-етичне вчення ранніх християн. Класичні джерела та апокрифи.
14. Культурна спадщина Боспорського царства в українській культурі.
15. Вплив давньоримської культури на черняхівську культуру.
16. Культурний діалог давніх слов'ян із античними містами-державами.

Список літератури

1. Історія образотворчого мистецтва та архітектури. Курс лекцій / Уклад. О. Демідко. Київ : Видавництво К-Ліра, 2021. 182 с.
2. Ісхакова А. В., Мірошніченко С. В. Історія стародавнього світу. Схід, Греція, Рим: Навчально-методичний посібник для здобувачів історичних спеціальностей. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Харків : ХНПУ імені

3. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
4. Мех Н. О. Етос українського народу: ціннісні домінанти культурного простору : монографія. Київ, 2022. 187 с.
5. Соколова А. Роль Стародавнього Риму та Греції у культуро-соціальній системі вікторіанської Англії. *Сучасна українська музикознавча наука в контексті культури: взаємодія цінностей: наукова монографія*. Рига: «Балтія Паблішинг», 2025. С. 250–289. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-509-8>
6. Ставнюк В. Історія Давньої Греції : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Чернівці : «Місто», 2022, 552 с.
7. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред.. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.
8. Фартінг С. Історія мистецтва. Переклад К. Грицайчук, Ю. Єфремова, О. Ларікової та ін. Харків: Vivat. 2019. 576 с.
9. Крилова С. Краса людини в життєвих практиках культури. Київ : ЦУЛ, 2020, 564 с.
10. Філософія культури : основні поняття, напрями, персоналії : кол. монографія / Андрущенко Т. І., Антонюк О. В., Беспалий В. А., Бровко М. М., Федоренко М. О. та ін.; за заг. ред. проф. М. О. Тимошенка. Київ : Букрек, 2020. 601 с.

Семінарське заняття № 5

Середньовіччя в контексті української та зарубіжної культури

(4 год.)

1. Особливості світогляду та характеристика середньовічного типу культури.
2. Специфіка розвитку візантійської культури.

3. Культура західноєвропейського середньовіччя.
4. Характеристика культури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.
5. Середньовічне мистецтво: пам'ятки, здобутки, видатні постаті.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Роль античної спадщини у формуванні середньовічної культури.
2. Образ людини та уявлення про гуманізм в культурі середніх віків.
3. Православ'я і католицизм як культурно-історичні феномени.
4. Героїчний епос середньовіччя: спроби історичного осмислення світу.
5. Загальна характеристика середньовічної культури Арабського Сходу. Іслам як культурна домінанта та основний консолідуючий чинник.
6. Монашество у візантійській культурі.
7. Специфіка культури Афону.
8. «Епоха вікінгів» у Північній Європі: культурний аспект.
9. Середньовічне право як культурний феномен.
10. «Полум'яна готика» в середньовічній Європі: особливості стилістики.
11. Мистецтво Західноєвропейського Середньовіччя та Візантії.
12. Мислителі Київської Русі. Книжна справа.
13. Собори Св. Софії в Константинополі та Києві як символічне втілення християнської світоглядної ідеї.
14. Пам'ятки мистецтва Київської Русі.
15. Сакральний живопис Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.
16. Особливості архітектури Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.

Список літератури

1. Антонюк Г. Перекладні візантійські пам'ятки релігійного змісту як джерело поширення раціоналістичних ідей в освітньо-культурному просторі України в період ранньої історії. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вип. 81. 2025. С. 69–74. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2025-81-69-74>
2. Бурковська Л. В. Давні українські ікони. Дослідження іконографічних та стильових перетворень в іконописі XV–XVIII століть. Київ, 2021. 480 с.
3. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
4. Культура України: тезаурус і персоналії / Анучина Л. В., Стасевська О. А., Уманець О. В.; наук. ред. О. В. Лозовой. Харків : Право, 2019. 272 с.
5. Курочкін О. В. Різдвяний вертеп: шляхи історичної трансформації : монографія. Київ : Ліра-К, 2022. 188 с.
6. Мельничук І., Євмененко О. Куртуазно-лицарський дискурс у поетичному просторі Лесі Українки. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 44, том 2, 2021. С. 139–143. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-2-22>
7. Мех Н. О. Етос українського народу: ціннісні домінанти культурного простору : монографія. Київ, 2022. 187 с.
8. Мушкетик Л. Г. Моральний канон української традиційної культури: за фольклорними джерелами : монографія. Київ, Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2022. 752 с.
9. Образотворення в українському мистецькому просторі: від середньовіччя до сучасності: колективна монографія / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 506 с.
10. Стефанюк С., Кобець О., Лантух В., Лантух А. Духовна культура як основа становлення української нації: монографія / гол. ред. В. В. Лантух. Краматорськ : ЦТРІ «Друкарський дім», 2020. 391с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12924/3/монографія%20Кобець.pdf>

11. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.

12. Українська культура: навчально-методичне видання / В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова. Харків : Право, 2024. 134 с.

13. Фартінг С. Історія мистецтва. Переклад К. Грицайчук, Ю. Єфремова, О. Ларікової та ін. Харків. Vivat. 2019. 576 с.

14. Філософія культури : основні поняття, напрями, персоналії : кол. монографія / Андрущенко Т. І., Антонюк О. В., Беспалий В. А., Бровко М. М., Федоренко М. О. та ін.; за заг. ред. проф. М. О. Тимошенка. Київ : Букрек, 2020. 601 с.

15. Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя: кол. монографія / Балушок В., Галенко О., Гаскевич Д., Дяченко О. та ін. НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2023. 658 с.

Семінарське заняття № 6

Українська культура ранньомодерної доби та зарубіжна культура д.

Відродження (XIV – перша пол. XVII) (2 год.)

1. Ідейні й естетичні засади італійського Ренесансу: специфіка, ознаки, видатні представники, досягнення.
2. Північний Ренесанс: особливості, здобутки, постаті.
3. Умови розвитку української культури XIV – першої пол. XVII ст.
4. Специфіка української культури XIV – першої пол. XVII ст.: збереження києворуських традицій, впливи реформаційно-гуманістичних тенденцій.
5. Українське мистецтво XIV–1 пол. XVII ст.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Образ людини в мистецтві італійського Відродження.

2. Феномен універсальної людини епохи Відродження: Леонардо да Вінчі.
3. Образ Мадонни в живописі Рафаеля.
4. Поєднання християнських і античних мотивів у творчості Боттічеллі.
5. Реформація та її вплив на культуру Північної Європи.
6. Світогляд людини Північного Ренесансу.
7. Філософія образів І. Босха.
8. А. Дюрер: між середньовіччям і Ренесансом.
9. Соціальна критика у творчості П. Брейгеля Старшого.
10. Вплив Люблінської та Берестейської уній на розвиток української культури.
11. Братства як осередки українського національного та духовного пробудження.
12. Розвиток книгодрукування в Україні та його вплив на становлення системи освіти в українських землях в XVI–XVII ст.
13. Полемічна література як феномен української культури.
14. Острозька академія як осередок освіти та науки.
15. Ідеї ренесансного гуманізму в українському мистецтві XVI–XVII ст.
16. Внесок Ф. Сеньковича та М. Петраховича у розвиток українського живопису XVII ст.
17. Українська іконографічна традиція та братський рух: мистецтво як елемент культурної ідентичності.

Список літератури

11. Гурова І. В. Світова, національна, етнічна культури в сучасному культурному просторі: структурно-функціональний підхід. *Культурологічний альманах*, 2022. (3). С. 209–217. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.27>
12. Історія образотворчого мистецтва та архітектури. Курс лекцій / Уклад. О. Демідко. Київ : Видавництво К-Ліра, 2021. 182 с.

1. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
2. Культура України: тезаурус і персоналії / Анучина Л. В., Стасевська О. А. Стасевська, Уманець О. В.; наук. ред. О. В. Лозовой. Харків : Право, 2019. 272 с.
3. Мех Н. О. Етос українського народу: ціннісні домінанти культурного простору : монографія. Київ, 2022. 187 с.
4. Образотворення в українському мистецькому просторі: від середньовіччя до сучасності: колективна монографія / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 506 с.
5. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред.. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.
6. Українська культура: навчально-методичне видання / В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова. Харків : Право, 2024. 134 с.
7. Фартінг С. Історія мистецтва. Переклад К. Грицайчук, Ю. Єфремова, О. Ларікової та ін. Харків. Vivat. 2019. 576 с.
8. Флетчер К. Краса і жах. Правдива історія італійського Відродження. Київ : Книжна майстерня, 2023. 511 с.

Семінарське заняття № 7.

Світоглядні домінанти зарубіжної культури Нового часу та феномен бароко в українській культурі (4 год.)

1. Характеристика культури Нового часу.
2. Основні засади Просвітництва як культурно-історичного феномену.
3. Просвітницькі ідеї та активізація процесів націєтворення в українській культурі.
4. Феномен українського бароко.

5. Художні напрями українського та зарубіжного мистецтва та його стильове розмаїття.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Знакові соціально-політичні події Нового часу: їх значення та наслідки для розвитку світової культури.

2. Видатні наукові досягнення Нового часу.

3. Сутнісні риси Просвітництва як культурного феномена.

4. Проблема людини в новочасній філософській традиції.

5. Енциклопедизм як феномен культури Західної Європи XVIII ст.

6. Видатні представники епохи Просвітництва.

7. Становлення американської культури в епоху Нового часу.

8. Специфіка та характерні риси західноєвропейського бароко.

9. Реалізм у мистецтві Західної Європи XVII–XVIII ст.

10. Образ ідеальної людини в мистецтві класицизму.

11. Утілення світобачення так званої «галантної доби» в мистецтві рококо.

12. Ідеї Просвітництва в українській культурі XVII ст.

13. Феномен козацького бароко.

14. Українське та західноєвропейське бароко: загальне та особливе.

15. Барокові тенденції в творчості Г. Сковороди.

16. Барокова образність і символіка в козацьких літописах.

17. Роль театру в духовному житті українського суспільства XVII–XVIII ст.

18. Особливості українського барокового образотворчого мистецтва.

19. Бароковий стиль в українській архітектурі.

20. Феномен львівського бароко.

21. Поєднання європейських і національних традицій в українській бароковій музиці.

22. Кобзарство як соціокультурний феномен.

Список літератури

1. Баумейстер А. Ідея модерну і традиція Заходу. URL: https://risu.ua/andriy-baumeyster-ideya-modernu-i-tradiciya-zahodu_n42885
2. Березюк Т Українське бароко в структурі офіційних тлумачень: архітектурно-історіографічні аспекти. TEXT AND IMAGE: ESSENTIAL PROBLEMS IN ART HISTORY. 2024.2(18) | 51 С. 50–63. DOI: <https://doi.org/10.17721/2519-4801.2024.2.04>
3. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
4. Культура України: тезаурус і персоналії / Анучина Л. В., Стасевська О. А., Уманець О. В.; наук. ред. О. В. Лозовой. Харків : Право, 2019. 272 с.
5. Курочкін О. В. Різдвяний вертеп: шляхи історичної трансформації : монографія. Київ : Ліра-К, 2022. 188 с.
6. Муранова Н. П., Волярська О. С., Літвінчук Л. Й. Ідеї філософії Просвітництва в українському освітньому контексті : монографія. Київ : ТОВ «НВФ «Славутич Дельфін»», 2020. 154 с.
7. Образотворення в українському мистецькому просторі: від середньовіччя до сучасності: колективна монографія / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 506 с.
8. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.
9. Українська культура: навчально-методичне видання / В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова. Харків : Право, 2024. 134 с.
10. Фартінг С. Історія мистецтва. Переклад К. Грицайчук, Ю. Єфремова, О. Ларікової та ін. Харків. Vivat. 2019. 576 с.
11. Федорак Н. Вінець і вирій українського бароко. Сім наближень до Григорія Сковороди : монографія. Харків : Акта, 2020. 172 с.

Семінарське заняття № 8

Українська та зарубіжна культура XIX ст.: тенденції й вектори розвитку (2 год.)

1. Світоглядні засади зарубіжної культури XIX ст.
2. Характеристика української культури XIX ст.
3. Романтична концепція людини і світу в зарубіжній та українській культурі XIX ст.
4. Проблема вибору шляхів буття української нації крізь призму діяльності суспільних об'єднань і громадських організацій.
5. Мистецький плюралізм в українській та зарубіжній культурі XIX ст.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Проблема людини в європейській культурі XIX ст.
2. Людина і місто в культурі XIX ст.
3. Ідея свободи особистості в лібералізмі XIX ст.
4. Романтичні світоглядні настанови в європейській культурі XIX ст.
5. Мистецтво реалізму та натуралізму XIX ст.
6. Імпресіонізм та символізм у мистецтві XIX ст.
7. Європейський і український романтизм: спільне та відмінне.
8. Національна ідея в українському романтизмі.
9. Українська культура XIX ст. в умовах бездержавності та лінгвоциду.
10. Вплив імперської політики на формування «малоросійської» ідентичності.
11. Внесок української інтелігенції в розвиток української культури XIX ст.
12. Харківський і Київський університети як центри духовної культури України XIX ст.
13. Культуротворча діяльності українських суспільних організацій у XIX ст.

14. Соціальні проблеми особистості в українському реалізмі.
15. Досягнення науки в Україні ХІХ ст.
16. Феномен меценатства в українській культурі ХІХ ст.
17. Шляхи розвитку та тенденції в українській музиці ХІХ ст.
18. Здобутки українського театрального мистецтва в ХІХ ст.
19. Образотворче мистецтво та архітектура України ХІХ ст.

Список літератури

1. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
2. Культура України: тезаурус і персоналії / Анучина Л. В., Стасевська О. А., Уманець О. В.; наук. ред. О. В. Лозовой. Харків : Право, 2019. 272 с.
3. Курочкін О. В. Різдвяний вертеп: шляхи історичної трансформації : монографія. Київ : Ліра-К, 2022. 188 с.
4. Образотворення в українському мистецькому просторі: від середньовіччя до сучасності: колективна монографія / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 506 с.
5. Побожій С. І. Історія мистецтва: конспект лекцій для студентів всіх спеціальностей денної форми навчання. Суми: Сумський державний університет, 2021. 70 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a80ff46c-e95e-4015-9a7d-6a9b88d3c29b/content>
6. Стефанюк С., Кобець О., Лантух В., Лантух А. Духовна культура як основа становлення української нації: монографія / гол. ред. В. В. Лантух. Краматорськ: ЦТPI «Друкарський дім», 2020. 391с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12924/3/монографія%20Кобець.pdf>
7. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.

8. Українська культура: навчально-методичне видання / В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова. Харків : Право, 2024. 134 с.

9. Фартінг С. Історія мистецтва. Переклад К. Грицайчук, Ю. Єфремова, О. Ларікової та ін. Харків : Vivat. 2019. 576 с.

10. Філософія культури : основні поняття, напрями, персоналії : кол. монографія / Андрущенко Т. І., Антонюк О. В., Беспалий В. А., Бровко М. М., Федоренко М. О. та ін.; за заг. ред. проф. М. О. Тимошенка. Київ : Букрек, 2020. 601 с.

Семінарське заняття № 9

Новітня доба в світовій культурі (XX – XXI ст.) (2 год.)

1. Новітня культура як феномен.
2. Характеристика світової культури Новітньої доби.
3. Культурний плюралізм та його соціокультурні наслідки.
4. Віртуалізація культури та проблема людини в ній.
5. Основні напрями розвитку світового мистецтва XX – XXI століть.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Світова культура Новітньої доби: основні риси та тенденції.
2. Вплив науково-технічного прогресу на культуру Новітнього часу.
3. Проблема людини і суспільства в культурі Новітньої доби.
4. Культура інформаційного суспільства та її передумови.
5. Роль урбанізації та глобалізації в формуванні новітньої культури.
6. Феномени модерну, модернізму та їх соціокультурні наслідки.
7. Постмодернізм як спосіб осмислення світу.
8. Віртуалізація культури та проблема людини в ній.
9. Значення соціальних мереж в бутті людини.
10. Основні напрями розвитку світового мистецтва XX – XXI століть.
11. Постмодернізм у живописі, архітектурі та дизайні.

12. Вплив технологій на творчість і культурне самовираження людини.
13. Тенденції в музичному мистецтві Новітньої доби.
14. Розвиток літератури в новітній культурі.
15. Новітні технології в світовому мистецтві: симуляція і творчість.
16. Видатні постаті в новітній світовій культурі.

Список літератури

1. Баумейстер А. Ідея модерну і традиція Заходу. URL: https://risu.ua/andriy-baumeyster-ideya-modernu-i-tradiciya-zahodu_n42885
2. Гурова І. В. Світова, національна, етнічна культури в сучасному культурному просторі: структурно-функціональний підхід. *Культурологічний альманах*, 2022. (3). С. 209–217. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.27>
3. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
4. Крилова С. Краса людини в життєвих практиках культури : монографія. Київ : ЦУЛ, 2020. 564 с.
5. Культура і мистецтво ХХІ століття: полілог сучасної гуманітаристики: монографія / Поплавський М., Трач Ю., Волинець В. та ін.; за ред. Л. П. Бойко. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2023. 508 с.
6. Культура України: тезаурус і персоналії / Анучина Л. В., Стасевська О. А. Стасевська, Уманець О. В.; наук. ред. О. В. Лозовой. Харків : Право, 2019. 272 с.
7. Меліхова Ю. А. Від людиноподібної мавпи до людиноподібного робота. Капітуляція перед любов'ю / *Людина та штучний інтелект : виміри філософської антропології, психоаналізу, арт-терапії та філософської публіцистики. Підхід філософської антропології як метаантропології* : зб. наук. пр. / за ред. Н. Хамітова і С. Крилової. Київ : КНТ, 2020. С.140
8. Меліхова Ю., Невельська-Гордеева О., Гармаш Л., Ігрова сутність альтернативної реальності: методологічні, філософські та культурологічні

аспекти. *Agathos-an international review of the humanities and social sciences*. 2022, P. 35–46.

9. Трач Ю. Динаміка сучасної культури: наукова і техніко-технологічна детермінація : монографія. Київ : Ліра-К, 2021. 484 с.

10. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред.. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.

11. Українська культура: навчально-методичне видання / В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова. Харків : Право, 2024. 134 с.

12. Уманець О. В. Кітч у просторі культури межі ХХ–ХХІ ст. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2022. Вип. 47. Т. 4. С. 60–65.

13. Феномен культури у гуманітарному дискурсі: монографія / за заг. наук. ред. Балуха В. О. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 352 с.

14. Фольклорні пограниччя європейських країн у контексті сучасних трансформацій та глобалізаційних викликів : кол. монографія. До XIII міжнародного з'їзду славістів (Париж 2023) / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 384 с.

15. Шваб Л. Американський постмодерний театр. *Актуальні філософські, політологічні та культурологічні проблеми розвитку людини і суспільства у динамічному та глобалізованому світі*: мат. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 11–12 лютого 2022 р. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2022. С. 93–97.

16. Melikhova Y., Sliusarenko T., Nevelska-Hordieieva O. Playing Essence of Human Thinking: Philisophical and Cultural Aspects. (Jugar a la esencia del pensamiento humano: aspectos filosoficos y culturales)/ *Revista de Filosofia* Vol. 39, № 100, 2022-1, (Ene-Abr) pp. 183-194 Unsversidad del Zulia. Maracaibo-Venezuela ISSN: 0798-1171 / e-ISSN: 2477-9598

Семінарське заняття №10.

Українська культура Новітнього часу (XX ст.)

1. Особливості розвитку української культури XX ст.: культура УНР, Директорії, Гетьманату.
2. Проблема збереження української національно-культурної ідентичності в радянський період.
3. Система освіти та розвиток науки в Україні Новітньої доби.
4. Українське мистецтво XX ст.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Українська мова як державотворчий та культуротворчий чинник у політиці Центральної Ради.
2. Культурна політика гетьманату (Українська Держава 1918 року): цілі, принципи та результати.
3. Культуротворча діяльність українських літературних об'єднань початку XX ст.
4. Архітектура українського модерну: особливості та постаті.
5. Український мистецький авангард XX ст.
6. Здобутки українського модерну в контексті європейської культури XX ст.
7. Причини та наслідки знищення української інтелігенції в 1930-х роках XX ст.
8. Європеїзація української культури в поглядах М. Хвильового
9. Суперечності розвитку української культури радянської доби.
10. Цензура і самовираження митця в умовах тоталітаризму.
11. Досягнення української науки в XX ст.
12. Розвиток української освіти у XX ст.
13. Шістдесятництво та дисидентство в XX ст.
14. Мистецтво соціалістичного реалізму в Україні.
15. Становлення та розвиток українського кінематографу.

Список літератури

1. Історія українського кіно. Т. 3 : Олександр Довженко / голов. ред. Г. Скрипник; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2021. 408 с.
2. Кара-Васильєва Т. Історія мистецтва ХХ століття: концепція, нові підходи й оцінки. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: зб. наук. пр. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2007. Вип. 7. С. 53–64 URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/258d0b0e-d3dd-42ad-b7db-1860f31030ba/content>
3. Кара-Васильєва Т. В. Стиль модерн в Україні / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 216 с.
4. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: підручник. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 584 с.
5. Культура України: тезаурус і персоналії / Анучина Л. В., Стасевська О. А., Уманець О. В.; наук. ред. О. В. Лозовой. Харків : Право, 2019. 272 с.
6. Магдиш І. Арт-нуво. *Стилі українського мистецтва ХХ століття*. Київ: Портал, 2021. 120 с.
7. Модернізм в українській літературі ХХ – поч. ХХІ століття: пам'ять, коди, практики : монографія / відп. ред. Т. Пастух. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 758 с.
8. Найдєн О. С. Катєрина Білокур. «Стихії світу» і космологічна самотність. Київ : Видавничий дім «Стилос», 2021. 208 с.
9. Образотворення в українському мистецькому просторі: від середньовіччя до сучасності: кол. монографія / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 506 с.
10. Пономаренко М. В. «Автопортрет» Миколи Глушєнка 1923 року в дзеркалі Відродження. *Український мистецтвознавчий дискурс*. Вип. 2, 2023. С. 84–94. DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2023.2.10>

11. Радянське «я» і радянське «ми» між ідеологією і реальністю = Soviet «I» and Soviet «We» between Ideology and Reality : кол. монографія за підсумками конференції / заг. ред. Н. Шліхти. Київ : Дух і Літера, 2024. 237 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/30298>
12. Самелкіна З. П. Модерне українське мистецтво: європейська тотожність чи окремішність. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2024, № 1. С. 224–248 URL: https://elib.nakkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5454/Visnyk_2024_1_Doi-242-248.pdf?sequence=1&isAllowed=y
13. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред.. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.
14. Українська культура: навчально-методичне видання / В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова. Харків : Право, 2024. 134 с.
15. Україна і світ: музичний полілог: кол. монографія / Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 164 с.

Семінарське заняття № 11

Сучасна українська культура: проблеми, тенденції, перспективи

1. Розвиток української культури межі ХХ–ХХІ ст.
2. Мистецтво України кін. ХХ – поч. ХХІ ст.
3. Українська діаспора як етнокультурний феномен та її мистецькі здобутки.
4. Культура як об'єкт і суб'єкт дипломатії та засіб гармонізації міжнародних відносин.

Тематика рефератів та повідомлень

1. Проблеми духовного розвитку українського суспільства в умовах глобалізації.
2. Проблеми самоідентифікації особистості в українській культурі кін. ХХ – поч. ХХІ ст.
3. Інтенсифікація процесу національної самоідентифікації та формування нового національного культурного простору в Законах України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та «Про медіа».
4. Міфологічні конструкти та наративи в сучасному культурному просторі України.
5. Діячі сучасної української культури.
6. Розмаїття художніх пошуків в образотворчому мистецтві та архітектурі України кін. ХХ – поч. ХХІ ст.
7. Український театр і кінематограф межі ХХ – ХХІ ст.
8. Тематичні обрії та образні видноколи сучасного українського мистецтва.
9. Історія становлення української діаспори та її внесок у збереження національно-культурної спадщини українського народу.
10. Наукові та мистецькі здобутки представників української діаспори ХХ ст.
11. Видатні представники української діаспори.
12. Культура як об'єкт і суб'єкт дипломатії та засіб гармонізації міжнародних відносин.
13. Основні напрями діяльності української культурної дипломатії та роль культурних патернів дипломатичної поведінки у взаємодії суб'єктів міжнародних відносин.
14. Концепція «Soft power» (м'яка сила) як метод культурної дипломатії, спрямований на забезпечення глобального миру та стабільності.

Список літератури

16. Веденєєв Д., Шульгіна В. Ретрансляція культурних досягнень України на зарубіжну аудиторію: інституціональний аспект (1917–2017 рр.). Ідеальні та культові основи культурних дій та артефактів : монографія. Рига, Латвія : Baltija, 2025. С. 3–34. DOI: <https://doi.org/10.30525/97>
17. Гурова І. В. Світова, національна, етнічна культури в сучасному культурному просторі: структурно-функціональний підхід. *Культурологічний альманах*, 2022. (3). С. 209–217. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.3.27>
18. Українська культура: підручник / Анучина Л. В., Бурлука О. В., Меліхова Ю. А., Уманець О. В. та ін.; за ред. В. О. Лозового. Харків : Право, 2021. 400 с.
19. Культурна дипломатія : навч. посіб. / за заг. ред. І. Матяш, В. Матвієнка. Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ : ДП «ГДІП», 2021. 252 с. URL: <https://sshdir.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ukr.pdf>
20. Поліщук І. О. Міжнародні відносини у сфері культури та інформації. Теорія міжнародних відносин: підручник / за ред. М. П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2022. С. 364–381.
21. Проблеми міжвидового синтезу в українській культурі в полі діалогів різнонаціональних культурних традицій : кол. монографія / голов. ред. Г. Скрипник. Київ : НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2019. 592 с.
22. Романько І. І. Історія та культура української діаспори : навч. посіб. Ч. 1. Кропивницький : Видавництво ЛА НАУ, 2020. 328 с.
23. Сабадаш Ю, Дабло Л., Гончарова О. Сучасна культурологія: постмодернізм у логіці розвитку української гуманістики : кол. монографія. Київ: Ліра-К., 2021. 432 с.
24. Стасевська О. А., Маланчук І. І. Культурна дипломатія: симбіоз культурного та правового потенціалу. *Право та інновації*. Харків : Право. 2021. № 1 (33). С. 89–95.

25. Сучасне мистецтво: зб. наук. пр. / Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України; гол. ред. В. Сидоренко. Вип. XXI. Київ: ІПСМ НАМ України, 2025. 427 с. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-11>

26. Уманець О. В. Кітч у просторі культури межі XX–XXI ст. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2022. Вип. 47. Т. 4. С. 60–65. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-4-10>

27. Уманець О. В. Сучасна національна моноопера: тенденції модифікування жанрової моделі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 59, том 3, 2023 С. 69–76 URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/59_2023/part_3/11.pdf

28. Феномен культури постглобалізму: повоєнні світи та культурна демократія : зб. наук. матеріал. V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 27 листопада 2024 р. : Маріупольський. ун-т. ; заг. ред. Ю. С. Сабадаш ; ред. та упоряд. С. Янковський. Київ : Маріупольський університет, 2024. 300 с. DOI <https://doi.org/10.34079/KltrConfProc2024paper>

5. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА ТА ЗАРУБІЖНА КУЛЬТУРА»

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється в таких формах: оцінювання роботи на **семінарських заняттях** із застосуванням різних засобів (усне, письмове або експрес-опитування, захист есе або реферату за ініціативи здобувача), **контрольних робіт** та **самостійної роботи**.

Оцінювання роботи на семінарських заняттях.

Упродовж семінарського заняття здобувач вищої освіти може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5).

5 балів – активна участь у семінарському занятті, яка демонструє готовність до відповіді на всі питання та:

- високий рівень логічного, аналітичного, критичного мислення;

- володіння категоріально-понятійним апаратом у повному обсязі та здатність до його інтерпретування відповідно до специфіки історико-культурної епохи;
- знання та розуміння логіки та специфіки історико-культурних процесів;
- повне знання світоглядних основ історико-культурних епох;
- розуміння специфіки процесу культуротворення;
- знання характеристики та обґрунтованості суджень щодо історико-культурної обумовленості духовних здобутків української та зарубіжної культури;
- розуміння співвіднесеності шляхів розвитку української та зарубіжної культур та їхніх духовних здобутків;
- знання видатних постатей української та зарубіжної культури.

4 бали – відносно активна участь, яка демонструє готовність до відповіді на питання семінарського заняття, а також:

- достатній рівень логічного, аналітичного, критичного мислення;
- загалом правильне розуміння категоріально-понятійного апарату та здатність до його інтерпретування відповідно до специфіки історико-культурної епохи;
- достатнє знання та розуміння логіки та специфіки історико-культурних процесів;
- несуттєві помилки у розумінні світоглядних основ історико-культурних епох;
- відносне знання та розуміння специфіки процесу культуротворення;
- неповну характеристику духовних здобутків української та зарубіжної культури;
- відносне розуміння співвіднесеності шляхів розвитку української та зарубіжної культур та їхніх духовних здобутків;
- неповну ознайомленість з діяльністю видатних постатей української та зарубіжної культури.

3 бали – задовільна активність на семінарському занятті, яка демонструє:

- низький рівень логічного, аналітичного, критичного мислення;
- задовільну здатність застосовувати категоріально-понятійний апарат;
- низький рівень знань логіки та специфіки історико-культурних процесів;
- фрагментарне розуміння світоглядних основ історико-культурних епох та низький рівень знань щодо специфіки процесу культуротворення і характеристик здобутків української та зарубіжної культури;
- часткове розуміння співвіднесеності шляхів розвитку української та зарубіжної культури та їхніх духовних здобутків;
- задовільну ознайомленість із діяльністю видатних постатей української та зарубіжної культури.

0 балів – відсутність активності на семінарському занятті, яка демонструє:

- низький рівень логічного, аналітичного, критичного мислення;
- не вміння застосовувати категоріально-понятійний апарат, відсутність знань логіки та специфіки історико-культурних процесів;
- відсутність розуміння світоглядних основ історико-культурних епох та специфіки процесу культуротворення, характеристик здобутків української та зарубіжної культури;
- не вміння співвідносити шляхи розвитку української та зарубіжної культури та їхніх духовних здобутків;
- відсутність знань про діяльність видатних постатей української та зарубіжної культури.

Оцінювання контрольних робіт.

Проводяться **2 контрольні роботи** за матеріалом кожного з **2 модулів**. Максимальна оцінка за першу контрольну роботу складає **8 балів**, за другу – **7**. Максимальна оцінка за дві контрольні роботи – **15 балів**.

Оцінювання самостійної роботи. Упродовж семестру здобувачі

вищої освіти виконують самостійну роботу зокрема в формі підготовки реферату чи повідомлення, наукової статті, тез доповіді на наукову конференцію, наукового есе. Максимальна кількість балів за **самостійну роботу – 20 балів.**

6.САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здобувачів вищої освіти – один із основних засобів опанування навчального матеріалу дисципліни «Українська та зарубіжна культура». Вона передбачає: виконання обов'язкової самостійної роботи, планування індивідуальної траєкторії навчання, раціональну організацію навчального процесу, доповнення знань, здобутих на лекціях та семінарах, підготовку до семінарських занять, опрацювання лекційного матеріалу та підготовку до заліку.

6.1. Обов'язкова самостійна робота

Здобувачем вищої освіти самостійно обирається **одна** з форм обов'язкової роботи:

- **реферат (повідомлення)** (тематика подається у планах семінарських занять);
- **наукова стаття;**
- **тези доповіді на наукову конференцію;**
- **наукове есе.**

Максимальна оцінка за обов'язкову самостійну роботу – 20 балів. Обов'язкова самостійна робота студента складається викладачеві **винятково у встановлений кафедрою термін.**

6.2. Вимоги і рекомендації

до підготовки та оформлення рефератів (повідомлень), критерії їх оцінювання

Робота проводиться в п'ять етапів.

1-й етап. Вибір теми, оформлення титульного аркуша

Тема реферату обирається здобувачем вищої освіти самостійно із запропонованої тематики реферативних робіт до кожного семінарського заняття та узгоджується з викладачем. Тему зі спільною назвою можуть обирати не більше двох здобувачів у групі за згодою викладача. Затверджена назва теми не змінюється. Текст реферату має відповідати назві. Допускається самостійне формулювання теми реферату з урахуванням пізнавальних, особистісних інтересів здобувача вищої освіти, шляхом узгодження її з викладачем.

Обсяг реферату визначається специфікою теми і становить орієнтовно **10–15 сторінок** друкованого тексту.

Вимоги до оформлення роботи:

- реферат пишеться державною мовою з дотриманням норм академічної доброчесності, наукового стилю і усталених мовних стандартів;
- забороняється використання сленгу та не рекомендується вживання прийменників;

При викладенні матеріалу **необхідно уникати** висловлювань від першої особи та прагнути використовувати непряму мову. Наприклад: на нашу думку; слід наголосити, зауважити, визнати, заперечити; як видається тощо.

Текст реферату друкується в Word for Windows. Розміри берегів аркушу: верхній і нижній – 20 мм, правий – 20 мм, лівий – 20 мм. Тип шрифту: Times New Roman, кегль (розмір шрифту) – 14, міжрядковий інтервал – 1,5. Вирівнювання основного тексту по ширині. Номер сторінки проставляється у правому нижньому куті без крапки в кінці. Титульний аркуш, зміст та додатки не включають до загальної нумерації. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Тобто усі сторінки, крім титульної і другої, мають наскрізну нумерацію, виконану арабськими цифрами.

Структура реферату: титульний аркуш; зміст (план); вступ; основна частина (розділи і підрозділи); висновки; список використаних джерел; додатки (за бажанням!). Важливо дотримуватися певної пропорційності структурних

компонентів (вступ не може бути більшим за основну частину реферату, а висновки меншими за сторінку);

Зразок титульного аркуша:

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ФАКУЛЬТЕТ АДВОКАТУРИ

Кафедра культурології

РЕФЕРАТ НА ТЕМУ _____

Підготував: ПІБ, 18-25-01

Науковий керівник: ПІБ,
вчений ступінь, звання, посада

Харків–2025

2-й етап. Підбір джерел. Робота над рефератом передбачає ознайомлення і вивчення наукової літератури з обраної тематики. Зазвичай джерелами необхідної інформації є: монографії, статті, підручники та навчальні посібники. Для підготовки реферату необхідно використати щонайменше чотири-п'ять

джерел. Їх пошук доцільно починати із вивчення списку рекомендованої літератури.

3-й етап. Робота з джерелами. Ознайомлення та вивчення краще починати з підручників або навчальних посібників. Це дає змогу зорієнтуватися в широкому проблемному полі обраної теми та виявити усталені в сучасному науковому дискурсі ідеї стосовно конкретної тематики, уточнити найважливіші поняття і терміни. Згодом можна переходити до монографій та наукових статей, в яких висвітлення **проблематики реферату** демонструватиме різні, часом суперечливі твердження що потребують власного ґрунтовного аналізу.

У процесі опрацювання корисно занотовувати, адже нотатки – це коротка фіксація прочитанного, основних суджень і висновків автора. На полях нотаток бажано робити власні позначки, щоб полегшити роботу над рефератом з обробки та систематизації матеріалу.

4-й етап. Обробка і систематизація інформації. Аналіз опрацьованого матеріалу дає змогу виокремити основне, сформулювати важливі смислові блоки та зафіксувати їх. При порівнянні підходів різних авторів до конкретної проблеми можна скласти порівняльню таблицю, в якій зафіксувати зони спільних і протилежних поглядів науковців. Це значно полегшить подальшу роботу над рефератом. При цьому необхідно враховувати специфіку теми реферату. Частина тем передбачає аналіз лише одного культурного феномена, а низка потребує розгляду явищ і властивостей у їхньому взаємозв'язку. Наприклад, культура і природа, тощо.

5-й етап. Розробка плану реферату. На основі дібраного та проаналізованого матеріалу розробляється план реферату, в якому відбивається його структура. Усталеною є така:

1. Вступ
2. Основна частина
3. Висновки
4. Список використаних джерел
5. Додатки (за бажанням!)

План реферату фіксується у **Змісті** на окремому аркуші (обсяг – 1 с.), в якому називаються розділи, підрозділи й інші структурні компоненти реферату. Назви повинні збігатися із заголовками основного тексту.

Зразок :

Зміст

1.	Вступ.....	3
2.	Витоки духовної культури Київської Русі.....	4
2.1.	Християнський соціокультурний вплив Візантії.....	7
3.	Визначальні риси києворуської культури як культури доби Середньовіччя	9
4.	Висновки.....	12
5.	Список використаних джерел.....	15
6.	Додатки (за бажанням!)	16

6-й етап. Написання реферату. Текст реферату пишеться відповідно до розробленого плану. У Вступі (обсяг до 1 с.): стисло подається обґрунтування актуальності обраної теми та її значення для вивчення навчальної дисципліни. Бажано систематизувати стан наукової розробки (дослідження вчених), сформулювати основну проблематику дослідження, мету та завдання. Завершувати вступ бажано обґрунтованою фразою, спрямованою на необхідність написання основної частини роботи.

Викладення основного матеріалу.

Основна частина реферату (зазвичай складається з 2 розділів із 2 підрозділами кожний; розділи завершуються висновком обсягом до 1 абзацу). Для реалізації дослідницьких завдань, сформульованих у вступі важливим є дотримання послідовності, логічної коректності викладення матеріалу.

У першому розділі наводяться: основні теоретичні дослідження за темою реферату; визначається сутність проблеми; чинники, що зумовлюють розвиток явища або процесу, який вивчається; подається перелік важливих аспектів

проблеми; з'ясовуються причини їх недостатньої розробки. У *наступних розділах* подається поглиблений аналіз сучасного стану досліджуваного явища. Особлива увага приділяється виявленню нових ідей та гіпотез, їх зв'язку з практикою;

Висновки (1–2 с.): стисле (бажано структуроване, із поділом на пункти) викладення основних результатів дослідження відповідно до визначених у вступі завдань із характеристикою перспектив подальшої розробки теми, окресленням проблем, які виходять за межі даного дослідження, але є важливими і актуальними.

Додатки: необов'язковий, проте бажаний, структурний компонент реферату. Вони формуються з матеріалу, який доповнює зміст реферату. У якості додатків можна подавати: ілюстрації, фотографії, копії історичних документів, схеми, таблиці тощо. Кожний елемент додатку слід розміщувати на окремому аркуші. При цьому номер сторінки не ставиться, тільки літерні позначки.

Список використаних джерел: бібліографічний опис джерел (наукові статі, монографії тощо), використаних під час роботи над темою. Рекомендована кількість – не менше 5 праць. Бібліографічні джерела оформлюють відповідно до вимог та розміщують у алфавітному порядку.

Зразок :

Список використаних джерел:

1. Кралуок П. М. Козацька міфологія України : творці та епігони: монографія. Харків : Фоліо, 2017. 394 с.

Зразок посилань на електронні ресурси:

Список використаних джерел:

1. Роттердамський Е.. Похвала Глупоті, або Похвальне слово Дурості, виголошене Еразмом Роттердамським / пер. В. Литвинова. Київ: Веселка, 456 с.
URL: http://www.ae-lib.org.ua/texts/erasmus_fool_ua.htm (дата звернення: 10.09.2023).

Правила цитування. Цитований текст наводиться у лапках. Воно повинне бути повним, хоча допускаються пропуски слів, речень, абзаців за умови, якщо це не спотворює авторського тексту. Їх позначають трьома крапками в будь-якому місці цитати: на початку, всередині, в кінці. Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело. Посилання наводяться в квадратних дужках після процитованого тексту із вказанням порядкового номера джерела в списку літератури та сторінки.

Зразок: [1, с. 25], де 1 – назва джерела, а с. 25 – сторінка на якій заходиться текст для цитування.

Оформлення файлів (їх назви) за умов надсилання реферату на електронну пошту викладача. Кожному файлу з прикріпленим рефератом здобувач присвоює назву: **шифр групи, ПІБ, реферат** (без вказування теми), **дата-місяць-рік.**

Зразок: 01-20-12 Стасюк О.О., Реферат, 21.11.2025

Критерії оцінки рефератів:

- рівень вивчення та критичного аналізу джерел за темою реферату;
- рівень осмислення основ та особливостей досліджуваної проблеми в історичній перспективі та стану її сучасної розробки;
- рівень узагальнення результатів, їх обґрунтування та висновків.

Бажаним є ознайомлення групи із результатами реферативної роботи та їх обговорення.

Шкала оцінювання реферату:

10 балів - структуроване, систематизоване, логічне і творче викладення матеріалу із відповідним застосуванням категоріально-понятійного апарату; обґрунтованість актуальності, мети, завдань та визначення методів дослідження; самостійність і обґрунтованість висновків із переконливою аргументацією і точними та стислими формулюваннями, які конкретизують результати дослідження; пропозиції щодо розв'язання проблем та визначення перспектив дослідження; критичний аналіз джерел, опанування літератури (зокрема сучасної) з обраної проблематики (5–10 джерел); дотримання обсягів

роботи, термінів її складання, норм академічної доброчесності, правил цитування, бібліографічних норм та вимог щодо технічного оформлення.

6 балів – частково структуроване та недостатньо систематизоване викладення матеріалу із частковим застосуванням категоріально-понятійного апарату навчальної дисципліни; часткова обґрунтованість актуальності, мети, завдань та визначення методів дослідження; часткова самостійність і обґрунтованість висновків із не достатньо переконливою аргументацією і неточними формулюваннями, які не повністю конкретизують результати дослідження; недостатньо критичний аналіз джерел та часткове опанування літератури з обраної проблематики (4–5 джерел); дотримання термінів складання роботи, норм академічної доброчесності, проте суттєве порушення правил цитування та визначених бібліографічних норм.

0 балів – Зміст роботи не відповідає заявленій темі; матеріал викладено безсистемно та частково; наявне автоматичне копіювання матеріалу; відсутні висновки; порушено вимоги стосовно обсягів роботи, термінів її складання; недотримано правила цитування.

Реферати здаються (надсилаються) викладачеві **винятково** у визначений термін.

6.3. Вимоги і рекомендації до підготовки та оформлення наукових статей та критерії їх оцінювання

Нормативні вимоги до наукових статей сформульовані в Постанові Президії ВАК України від 15 січня 2003 р. № 705/1.

Наукова стаття – це вид наукової публікації, в якій здобувач вищої освіти розглядає одну чи кілька проблем та описує конкретне дослідження за певною темою. Її мета – не просто поділитися отриманими результатами, а й зробити їх доступними для широкого загалу науковців, сприяти обміну знаннями та стимулювати подальші дослідження.

Стаття повинна відповідати **принципам академічної доброчесності**. Не допускається копіювання текстів без посилання на джерела.

Структура наукової статті:

- назва;
- анотація, ключові слова;
- основний текст:
- вступ (постановка проблеми; аналіз останніх досліджень і публікацій; обґрунтування актуальності дослідження; формування мети статті);
- виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з даного дослідження та окреслення перспективи подальших розвідок у даному напрямку;
- список використаних джерел.

Рекомендований обсяг статті – 3–5 сторінок друкованого тексту.

Вимоги до оформлення. При викладенні матеріалу **необхідно уникати** висловлювань від першої особи та прагнути використовувати непряму мову. Наприклад: на нашу думку; слід наголосити, зауважити, визнати, заперечити; як видається тощо.

Текст реферату набирається в Word for Windows. Розміри берегів аркушу: верхній і нижній – 20 мм, правий – 20 мм, лівий – 20 мм. Тип шрифту: Times New Roman, кегль (розмір шрифту) – 14, міжрядковий інтервал – 1,5. Вирівнювання основного тексту по ширині. Номер сторінки проставляється у правому нижньому куті без крапки в кінці. Титульний аркуш, зміст та додатки не включають до загальної нумерації. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Тобто усі сторінки, крім титульної і другої, мають наскрізну нумерацію, виконану арабськими цифрами.

Список використаних джерел: бібліографічний опис джерел (наукові статі, монографії тощо), використаних під час роботи над темою. Рекомендована кількість – не більше 5. Бібліографічні джерела розміщують у алфавітному порядку та оформлюють відповідно до вимог **ДДСТУ 8302:2015** – державного стандарту України, що регламентує принципи оформлення бібліографічних посилань на джерела інформації України, який застосовують при оформленні

списків використаної літератури університети, наукові журнали та видавництва. Розробником ДСТУ 8302:2015 є Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова».

Зразок :

Список використаних джерел:

1. Меліхова Ю. А. Морально-професійна культура судді як філософсько-правова проблема: монографія.. Харків : Право, 2017. 394 с.

Зразок посилань на електронні ресурси:

Список використаних джерел:

2. Роттердамський Е.. Похвала Глупоті, або Похвальне слово Дурості, виголошене Еразмом Роттердамським / пер. В. Литвинова. Київ: Веселка, 456 с.
URL: http://www.ae-lib.org.ua/texts/erasmus_fool_ua.htm (дата звернення: 10.09.2023).

Правила цитування. Цитований текст наводиться у лапках. Воно повинне бути повним, хоча допускаються пропуски слів, речень, абзаців за умови, якщо це не спотворює авторського тексту. Їх позначають трьома крапками в будь-якому місці цитати: на початку, всередині, в кінці. Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело. Посилання наводяться в квадратних дужках після процитованого тексту із вказанням порядкового номера джерела в списку літератури та сторінки. **Зразок:** [1, с. 25], де 1 – назва джерела, а с. 25 – сторінка на якій заходиться текст для цитування.

Максимальна оцінка за підготовку наукової статті – 20 балів. Це передбачає глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження. Вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні і практичні висновки. У статті повинні бути представлені всі структурні елементи необхідні для такого різновиду наукових робіт. Тему слід розкрити логічно та збалансовано. Оформлення статті має відповідати вимогам наукового видання.

Мінімальна оцінка – 0 балів. Тема висвітлена поверхнево, з великою кількістю логічних та фактологічних помилок; відсутні основні структурні елементи властиві такому різновиду наукових праць; оформлення не відповідає вимогам наукового видання.

6.4. Вимоги та рекомендації до написання тез доповідей на наукову конференцію та критерії їх оцінювання

Тези доповіді – це опубліковані до початку наукової конференції матеріали із викладом основних аспектів наукової доповіді.

Тези мають:

- фіксувати наукову точку зору здобувача вищої освіти;
- містити матеріали, які раніше не друкувалися;
- наочно та логічно об'єднувати науковий матеріал загальною ідеєю;
- відповідати науковому стилю;
- бути насиченими науковим матеріалом;
- оптимально поєднувати складність думки з ясністю і доступністю викладу;
- логічно, послідовно, лаконічно, стверджувально, переконливо та обґрунтовано викладати думку (за необхідності – із підтвердженнями конкретними прикладами);
- заголовок мусить відбивати сутність загальної ідеї, яка викладена у тезах;

Структура тез: короткий вступ, обґрунтування актуальності теми; мета роботи (постановка проблеми або завдання); огляд існуючих точок зору на проблему або опис ситуації в науковій сфері; власні думки на цю тему; передбачувані дослідження; висновки (яке завдання або проблема ставиться для подальшого дослідження).

Алгоритм підготовки тез. Здобувач вищої освіти повинен визначити тему й проблему, яку планує досліджувати. Бажано чітко уявляти, яким буде основний результат або висновок цієї роботи. Далі треба підібрати робочу

назву тез, яка повинна відповідати тематиці конференції (слід пам'ятати, що саме назва визначає увесь зміст тез). Після цього варто сформулювати план тез (актуальність, мета, виклад основного матеріалу, висновки) і перейти до написання тексту. Уважно прочитати написане і перевірити, чи достатньо розкрита тема. Висловлені здобувачем вищої освіти судження повинні бути побудовані так, щоб довести основну ідею всієї роботи у висновках. Перед надсилання тез до оргкомітету, здобувач вищої освіти повинен **надіслати їх на перевірку науковому керівникові** (викладачеві) і за потреби зробити виправлення і доповнення.

Максимальна оцінка за підготовку тез 15 балів, що передбачає глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження; представлені всі структурні елементи необхідні для такого різновиду наукової роботи; розкриття теми логічно та збалансовано; оформлення, яке відповідає вимогам наукового заходу.

Мінімальна оцінка 0 балів. Тема висвітлена поверхнево, з великою кількістю логічних та фактологічних помилок; відсутні основні структурні елементи необхідні для такого різновиду наукової роботи; оформлення не відповідає вимогам наукового заходу.

6.5. Вимоги та рекомендації до написання наукових есе та критерії їх оцінювання

Наукове есе – це письмова робота, в якій здобувач вищої освіти вільно висловлює власні думки, ідеї та аргументи з приводу певної теми або проблеми. Його написання дозволяє здобувачеві вищої освіти проявити здатність до аналізу інформації, структурування думок та висловлювання аргументів логічно і послідовно. При цьому, слід враховувати контраргументи і намагатися їх спростувати. Отже, здобувач вищої освіти повинен продемонструвати обізнаність з науковою літературою з обраної теми, а власні думки та ідеї, висловлені в есе, обґрунтувати й підкріпити доказами, фактами, прикладами з наукової літератури або власних досліджень.

Зміст наукового есе має відбивати самостійне та оригінальне мислення здобувача, його здатність генерувати нові ідеї та підходи до розв'язання наукових проблем. Тож для наукового есе характерні:

- наявність чітко сформульованої проблеми;
- аргументованість і логічність викладу;
- опора на наукові джерела;
- поєднання об'єктивного аналізу з авторською інтерпретацією;
- використання наукового стилю з елементами індивідуального викладу.

Важливо пам'ятати, що наукове есе – це не просто вільний виклад думок, а серйозна наукова робота, яка потребує відповідального ставлення, глибокого вивчення матеріалу та дотримання академічних стандартів. Плагіат та копіювання чужих текстів є неприпустимими в науковому есе.

Максимальна оцінка за підготовку наукового есе – 6 балів, що передбачає виконання роботи самостійно, сумлінно та добросовісно, коли її зміст розкриває обрану актуальну тему на конкретних прикладах із життєдіяльності суспільства, підходах науковців але із сформульованим і обґрунтованим здобувачем особистісним ставленням до досліджуваної проблематики.

Мінімальна оцінка 0 балів. Робота фрагментарно розкриває тему; містить методологічні помилки та недостатнє обґрунтування досліджуваної проблематики

Максимальна оцінка за обов'язкову самостійну роботу – 20 балів

7. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

Форма підсумкового контролю (залік). Максимальна кількість балів – 60 балів.

Оцінка за шкалою ECTS	ВИЗНАЧЕННЯ	Оцінка за національною системою	Оцінка за 100-бальною шкалою
А	<p>ВІДМІННО – високий рівень логічного, аналітичного, критичного мислення;</p> <ul style="list-style-type: none"> -володіння категоріально-понятійним апаратом у повному обсязі та здатність до його інтерпретування відповідно до специфіки історико-культурної епохи; -розуміння логіки та специфіки історико-культурних процесів; -повне знання світоглядних основ історико-культурних епох; -знання та розуміння специфіки процесу культуротворення; -повнота характеристики та обґрунтованість суджень щодо історико-культурної обумовленості духовних здобутків української та зарубіжної культури; -знання та розуміння щодо співвіднесення шляхів розвитку української та зарубіжної культури; -знання щодо співвіднесення духовних здобутків української та зарубіжної культури з певним етапом історико-культурного процесу -знання видатних постатей української та зарубіжної культури. 	5	90–100

В	<p>ДУЖЕ ДОБРЕ – достатній рівень логічного, аналітичного, критичного мислення;</p> <ul style="list-style-type: none"> - загалом правильне застосування категоріально-понятійного апарату та здатність до його інтерпретування відповідно до специфіки історико-культурної епохи; - відносне розуміння логіки та специфіки історико-культурних процесів; - незначні помилки у знаннях щодо світоглядних основ історико-культурних епох із певними неточностями; - неповне знання та часткове розуміння специфіки процесу культуротворення; - неповна характеристика духовних здобутків української та зарубіжної культури; - відносне розуміння щодо співвіднесення шляхів розвитку української та зарубіжної культури і їхніх духовних здобутків; <p>часткове знання провідних персоналій української та зарубіжної культури.</p>	4	80–89
С	<p>ДОБРЕ – часткове опанування категоріально-понятійного апарату;</p> <ul style="list-style-type: none"> - помилки у розумінні специфіки історико-культурних процесів та характеристики світоглядних основ історико-культурних епох; - недоліки в знанні та розумінні специфіки процесу культуротворення, духовних здобутків української та зарубіжної культури (3–5 помилок); - часткове знання щодо видатних постатей української та зарубіжної культури і схематична характеристика їх діяльності. 		75–79
D	<p>ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відсутність сформованого уявлення щодо категоріально-понятійного апарату; - суттєві помилки у характеристиці деяких рис історико-культурних епох; - необґрунтованість суджень щодо духовних здобутків української та зарубіжної культури; - поодинокі знання щодо видатних постатей української та зарубіжної культури та значущості їх досягнень для певної історико-культурної епохи. 	3	70–74

Е	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії		60–69
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35–59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0

8. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття «культура» та структура культури
2. Основні підходи до осмислення сутності культури.
3. Осмислення культури як суспільного явища в українській науковій думці.
4. Суб’єкт культури
5. Культура і цивілізація
6. Функції культури.
7. Сутність та структура духовної культури.
8. Духовні цінності – сутність і специфіка.
9. Традиції та новації як чинники розвитку культури.
10. Принципи типологізації культури.
11. Національна культура в системі світової культури.
12. Головні чинники становлення української культури.
13. Особливості еволюції української культури.
14. Мова в системі національної культури.
15. Основні риси української культури.
16. Українська національна ідея.
17. Характеристика українського менталітету.
18. Архетипи українського культури.
19. Ознаки первісної культури.

20. Основні риси культури Месопотамії та Єгипту.
21. Характерні риси культури Давньої Індії та Стародавнього Китаю.
22. Полілог культур в давні часи на території України.
23. Трипільська культура.
24. Культура прадавніх слов'ян.
25. Пам'ятки культури давніх часів на українських теренах.
26. Особливості культури Давньої Греції.
27. Культура Давнього Риму.
28. Особливості середньовічного типу культури.
29. Мистецькі здобутки Західної Європи та Візантії доби Середньовіччя.
30. Характеристика культури Київської Русі як середньовічного типу культури.
31. Християнство як основа середньовічного світогляду.
32. Духовні осередки Київської Русі.
33. Втілення духовних цінностей в мистецтві Київської Русі.
34. Особливості культурних процесів в Галицько-Волинському князівстві.
35. Художні досягнення Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.
36. Характеристика культури італійського та Північного Відродження.
37. Мистецтво італійського Ренесансу.
38. Мистецькі здобутки Північного Відродження.
39. Українська культура та європейські культурні процеси XIV – XVI ст.
40. Характеристика української культури XIV – I пол. XVII ст.
41. Роль духовенства, міщанства, козацтва, селянства та аристократії у збереженні національної культури в Україні XIV – I пол. XVII ст.
42. Феномен козацтва.
43. Осередки культури в Україні XIV – I пол. XVII ст.

44. Роль братств в еволюції української культури XIV – I пол. XVII ст.
45. Освіта, наука, книгодрукування в Україні XIV – I пол. XVII ст.
46. Особливості української художньої культури XIV – I пол. XVII ст.
47. Здобутки українського мистецтва XIV – I пол. XVII ст.
48. Митці України XIV – I пол. XVII ст.
49. Діячі української культури XIV – I пол. XVII ст. та їх роль в європейському та українському культурних просторах.
50. Культура доби Просвітництва.
51. Характеристика української культури 2 пол. XVII – XVIII ст.
52. Західноєвропейське та українське бароко.
53. Бароко в мистецтві Західної Європи XVII ст.
54. Феномен козацького бароко.
55. Здобутки мистецтва українського бароко.
56. Українські митці 2 пол. XVII – XVIII ст.
57. Характеристика доби Просвітництва.
58. Художня культура епохи Просвітництва.
59. Тенденції розвитку духовної культури 2 пол. XVII – XVIII ст. в Україні.
60. Розвиток освіти та науки в Україні 2 пол. XVII – XVIII ст.
61. Києво-Могилянська академія як культурно-освітній осередок.
62. Мистецтво України 2 пол. XVII – XVIII ст. як відбиття загальноєвропейських тенденцій (Ренесанс, бароко, класицизм).
63. Здобутки українського мистецтва 2 пол. XVII – XVIII ст.
64. Діячі української культури 2 пол. XVII – XVIII ст. та їх роль в європейському та російському культурних просторах.
65. XIX ст. в історії світової культури.
66. Художня культура Західної Європи XIX ст.
67. Характеристика розвитку української культури XIX ст.
68. Проблема шляхів розвитку нації і національної культури в XIX ст.
69. Діяльність української інтелігенції XIX ст.

70. Роль суспільних об'єднань у розвитку української культури ХІХ ст.
71. Розвиток науки й освіти в Україні ХІХ ст.
72. Харківський, Київський і Львівський університети як осередки духовної культури ХІХ ст.
73. Соціальне призначення мистецтва в Україні ХІХ ст.
74. Романтизм і реалізм в українському мистецтві ХІХ ст.
75. Митці України ХІХ ст.
76. Здобутки українського мистецтва ХІХ ст.
77. Головні риси світової культури ХХ ст.
78. Світоглядні основи культури ХХ ст.
79. Розвиток культури в роки української революції (1917–1921)
80. Характеристика етапів розвитку культури УРСР.
81. Здобутки та втрати української культури за радянських часів.
82. Митці радянської України.
83. Діячі української культури ХХ ст. та їх здобутки.
84. Українська діаспора: поняття, історія становлення.
85. Українська діаспора: видатні представники.
86. Здобутки українського радянського мистецтва.
87. Митці України ХХ ст.
88. Тенденції розвитку культури часів «перебудови».
89. Тенденції розвитку української культури часів незалежності.
90. Проблеми сучасної української культури.
91. Розвиток української художньої культури часів незалежності.
92. Діячі культури часів незалежної України.
93. Митці незалежної України.
94. Здобутки мистецтва сучасної світової культури.
95. Полілог культур як чинник розвитку української та зарубіжної культури на межі ХХ – ХХІ ст.